

The Pragmatic Analysis of Speech Acts in “Reciting the poem of Mohtaseb, the drunk man thrown into prison” by Mowlavi and “The drunk and the wise” by Parvin Etesami

Somaye Aghababaei ^{1*}

1. Corresponding Author, Assistant Professor, Department of Persian Language and Literature, Faculty of Persian literature and foreign languages, University of Allame Tabatabaei, Tehran, Iran. E-mail: aghababaei.somaye@atu.ac.ir

Article Info

Article type:
Research Article

Article history:

Received: 01 September 2024

Received in revised form:
31 December 2024

Accepted: 20 January 2024

Keywords:

Pragmatics,
Speech acts,
Debate,
Drunk and bailiff,
Mowlavi,
Parvin Etesami.

ABSTRACT

The function of speech verbs in linguistics and analytical philosophy is an important topic that John Rogers Searle has discussed extensively. The foundation of Searle's theory of speech acts lies in the process of establishing communication. This theory emphasizes that the speaker cannot accurately convey the meaning of their speech through mere fragments, which include words and grammatical structures. Analyzing these five actions from Searle's perspective can be beneficial for text analysis. By examining the types of speech acts in dialogue-oriented texts, it becomes possible to uncover the implicit meanings of the sentences, the distribution of power among the participants in communication, and the influence of these participants on the context and social structure. In this research, both quantitative and qualitative methods are employed to investigate the types of speech acts from Searle's perspective in two texts by Mowlavi and Parvin Etesami. These poets address a common theme: the conversation between a drunken man and a bailiff. Analyzing the sections of these two poems reveals that the varying functions and frequencies of each speech act are associated with distinct implicit meanings. In this research, the power dynamics between two characters—the drunk and the bailiff—are analyzed, along with the reasons for their speech acts based on their social status. The findings indicate that both texts frequently employ declarative and persuasive speech acts with negative connotations, including contempt, mockery, threats, coercion, and commands. Several factors, such as the social positions of the bailiff and the drunk, as well as the distribution of power between them, directly influence the types of speech acts used.

Cite this article: Aghababaei, S. (2025). The Pragmatic Analysis of Speech Acts in “Reciting the poem of Mohtaseb, the drunk man thrown into prison” by Mowlavi and “The drunk and the wise” by Parvin Etesami. *Research of Literary Texts in Iraqi Career*, 6 (1), 29-54.

© The Author(s).

DOI: <https://doi.org/10.22126/lrip.2025.10767.1266>

Publisher: Razi University

Extended Abstract

Introduction:

Pragmatics is a branch of linguistics that examines various topics, including speech acts, cooperation, implication, discourse, conversation, and politeness in interactions. By analyzing these topics, researchers can uncover the implicit meanings of the individuals involved in the communication process, as well as their intentions, goals, and the nature of the social interactions created (Yule, 2007, p. 82). In the pragmatic analysis of dialogue-based texts, the examination of context is crucial. Every action and every utterance is directly related to the context. For instance, factors such as time, place, audience, and existing conditions influence the use of specific speech acts.

In fact, through the speech acts they employ, individuals reproduce or challenge social structures and articulate their social positions and roles (Fairclough, 1979: 39). Examining speech acts in communication and social interactions enables researchers to recognize the implicit meanings intended by both the sender and the receiver—meanings that are shaped by the social status and power dynamics of each participant. The discourse in literature illustrates the interaction between two characters in a dialogue-based text, and by analyzing both direct and indirect actions within it, one can assess the characters' performances in relation to language.

John Rogers Searle considers speech acts to be actions performed by each part of speech. In every communication process, certain conditions govern the utterance, which also assists the participants in communication, namely the sender and the receiver. Based on the relationship between the structure and function of a sentence, direct and indirect speech acts can be distinguished. In a direct speech act, there is a clear connection between the structure of the sentence and its function, whereas in an indirect speech act, the relationship between the structure and function of a sentence is less direct (Yule, 2007, p. 76). In text analysis, indirect speech acts can be particularly significant; these types of actions often carry implicit meanings that reflect the sender-receiver communication method within the text. Analyzing these implicit meanings is crucial for understanding the text and its context.

Searle identifies five categories of speech acts: the representative act, which expresses the speaker's commitment to the truth of a proposition, where the words correspond to the world; the directive act, which persuades the addressee to perform an action, where the external world aligns with the words; the commitment act, which conveys the speaker's intention to do something, where the external world is correlated with the words; the expressive act, which reveals the speaker's feelings about an event, where the words resonate with the external world; and the declarative act, in which the speaker announces new conditions to the addressee, resulting in a change in the external world through the words. Each action can be employed in a specific context and serves a distinct function (Safavi, 2011, 158).

Materials and Methods:

In this research, both quantitative and qualitative methods were employed to explore each action and determine their frequency. The implied meanings of these actions, in relation to the context of the text in the two poems, have been analyzed. It is important to note that the style of each poet is reflected in their use of various speech acts and the frequency with which they are employed.

Results and Discussion:

The drunkard and the bailiff, due to their contrasting mental states and fundamental differences, employ distinct speech acts to convey their beliefs and impose their opinions on others. The correspondence of the actions utilized by both the drunk and the bailiff in these two poems is significant. According to the data collected, the representative act in these poems represents the highest type of action, accounting for 68 percent in Mowlavi's work and 61 percent in Etesami's. Most of the expressive actions in these two poems are indirect, carrying a strong implied meaning of contempt and ridicule. In other words, the high frequency of implicit themes of humiliation and mockery in the poetry of Mowlavi and Etesami—55% and 52%, respectively—highlights the institutionalized differences between the two characters: the drunk and the bailiff.

Conclusion:

In this article, two debates— the Bailiff Called the Blind Drunk to Prison by Mowlavi and the Wise by Parvin Etesami—are analyzed through the lens of Searle's speech acts. The context surrounding the relationships depicted in these two debates highlights the class differences between the two characters: the drunk and the bailiff. It also illustrates the unequal distribution of power and the cognitive disparities between them. In these debates, representative speech acts are employed with a frequency of 68% in Mowlavi's poetry and 61% in Etesami's poetry. In both texts, the bailiff character serves as a source of power, and expressive speech acts reflect the bailiff's elevated social status, conveying implied meanings of humiliation, mockery, and threats. Conversely, the expressive acts of the drunk character are closely tied to his lower social status and diminished power.

Declarative acts that imply sadness and express regret are predominantly employed by the drunk in both debates. Directive speech acts appear with a frequency of 29% in Mowlavi's poetry and 33% in Etesami's poetry. Most of these acts utilize imperative verbs, reflecting requests from the drunk and commands from the bailiff. In Etesami's poetry, the directive act is used infrequently, at only 3%, and carries an implied meaning of humiliation and threat. The absence of this action in Mowlavi's poetry, along with its low frequency in Etesami's work, suggests a reluctance among the characters to effect change in one another. It is important to note that none of the actions convey positive implicit meanings, such as compassion or pity. Both poets employ rhetorical devices, including humor, rhetorical questions, and irony, in their expressive and directive speech acts to exert greater influence on their audience. In response to the second question posed in the article, it is worth mentioning that the direct and indirect functioning of speech acts plays a significant role in these two debates. Most of the actions expressed by the bailiff are direct speech acts, while many of the drunk's actions are indirect.

تحلیل کاربردشناختی کنش‌های کلامی در شعر خواندن محتسب، مست خراب‌افتاده را به زندان از مولوی و مست و هشیار از پروین اعتصامی

سمیه آقابابایی*

۱. نویسنده مسئول، استادیار، گروه زبان و ادبیات فارسی، دانشکده ادبیات فارسی و زبان‌های خارجی، دانشگاه علامه طباطبائی، تهران، ایران. رایانامه: Aghababaei.somaye@atu.ac.ir

چکیده

اطلاعات مقاله

نوع مقاله: مقاله پژوهشی

تاریخ دریافت: ۱۴۰۳/۰۴/۰۴

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۳/۱۰/۱۱

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۳/۱۱/۰۱

واژه‌های کلیدی:

کاربردشناسی،
کنش‌های گفتاری،
مناظره،
مست و محتسب،
مولوی، پروین اعتصامی.

نوع عملکرد افعال زبانی یا گفتاری در شاخه فلسفه زبان و تحلیلی یکی از مباحث مهمی است که جان راجرز سرل به آن پرداخته است. اساس نظریه کنش‌های گفتاری سرل مبتنی بر فرایند برقراری ارتباط است و بر این نکته تأکید می‌کند که گوینده با پاره‌گفت‌های مطرح‌شده که واژه‌ها و ساختارهای دستوری را در برمی‌گیرد، به صورت دقیق نمی‌تواند به بیان منظور خود پردازد. بررسی این اعمال پنج‌گانه از دید سرل می‌تواند در تحلیل متون راهگشا باشد. با تحلیل انواع کنش‌های گفتاری در متون گفت‌وگو محور می‌توان معانی ضمنی جملات متن، نحوه توزیع قدرت میان طرفین ارتباط، تأثیرپذیری طرفین از بافت و ساختار اجتماعی را مشخص کرد. در این پژوهش با روش کمی و کیفی، نوع عملکرد انواع کنش‌های گفتاری از دیدگاه سرل در دو متن از مولوی و پروین اعتصامی بررسی می‌شود. این دو شاعر در شعر خود به موضوع و محتوای مشابه گفت‌وگوی فرد مست و محتسب پرداخته‌اند. با دقت در پاره‌گفت‌های این دو شعر می‌توان دریافت که عملکرد و بسامد متفاوت هر کنش گفتاری در ارتباط با معانی ضمنی متفاوتی قرار گرفته است. در این دو متن، موضع قدرت دو شخصیت مست و محتسب در ارتباط با یکدیگر و دلایل کاربرد کنش‌های گفتاری آنها بر اساس جایگاه اجتماعی شان تحلیل و مشخص شده است. از جمله نتایج حاصل از پژوهش این است که در هر دو متن کنش‌های گفتاری اظهاری و ترغیبی با معانی ضمنی منفی مانند تحقیر و تمسخر، تهدید، اجبار و دستور در بسامد بالا به کار رفته‌اند. عوامل متعددی مانند مقام و جایگاه اجتماعی محتسب و مست، نحوه توزیع قدرت میان آنها در عملکرد کنش‌های گفتاری تأثیر مستقیم گذاشته است.

استناد: آقابابایی، سمیه (۱۴۰۴). تحلیل کاربردشناختی کنش‌های کلامی در شعر خواندن محتسب، مست خراب‌افتاده را به زندان از مولوی و مست و هشیار از پروین اعتصامی. پژوهشنامه متون ادبی دوره عراقی، ۶(۱)، ۲۹-۵۴.

© نویسنده گان.

DOI: <https://doi.org/10.22126/ltip.2025.10767.1266>

ناشر: دانشگاه رازی

۱. پیشگفتار

۱-۱. تعریف موضوع

کاربردشناسی علمی است که در آن به بررسی مباحث مختلفی مانند کنش‌ها و رخداد‌های کلامی، همکاری و تضمن، گفتمان، مکالمه و ادب تعامل پرداخته می‌شود. پژوهشگر با تحلیل این مباحث در این شاخه علمی می‌تواند به معانی پنهان و ضمنی افراد درگیر در فرایند ارتباطی، مقاصد و اهداف آنها و نوع ارتباط اجتماعی ایجاد شده دست یابد (یول، ۱۳۸۷: ۸۲). در بررسی کاربردشناختی متون گفت‌وگومحور بررسی بافت متن اولویت دارد. هر کنش و هر پاره گفتی در ارتباط مستقیم با بافت قرار می‌گیرد. برای مثال زمان، مکان، مخاطب و شرایط حاکم سبب استفاده از یک کنش گفتاری خاص می‌شوند. درواقع افراد جامعه با کنش‌های کلامی‌ای که به کار می‌برند ساختارهای اجتماعی را بازتولید و تخطئه کرده به تبیین جایگاه و نقش اجتماعی خود می‌پردازند (فرکلاف، ۱۳۷۹: ۳۹). بررسی کنش‌های کلامی در تعاملات و ارتباطات اجتماعی سبب می‌شود از معانی ضمنی و پنهان موردنظر گوینده و مخاطب آگاه شد؛ معانی‌ای که بر اساس جایگاه و موقعیت اجتماعی و قدرت هر شخصیت شکل می‌گیرد. مناظره در قالب متنی گفت‌وگومحور تعامل میان دو شخصیت را به تصویر می‌کشد و با تحلیل کنش‌های مستقیم و غیرمستقیم موجود در آن می‌توان نوع عملکرد شخصیت‌ها را در ارتباط با زبان بررسی و تحلیل کرد.

جان راجرز سرل کنش‌های گفتاری را اعمالی در نظر می‌گیرد که هر پاره گفتی انجام می‌دهد. در هر فرایند ارتباطی شرایطی بر پاره گفت حاکم است که این شرایط طرفین ارتباط یعنی گوینده و مخاطب را نیز یاری می‌کند. بر اساس ارتباط میان ساختار و کارکرد جمله می‌توان دو کنش گفتاری مستقیم و غیرمستقیم را نام برد. در کنش گفتاری مستقیم، میان ساختار جمله و کارکرد آن ارتباط مستقیم و در کنش گفتاری غیرمستقیم، ارتباط میان ساختار و کارکرد جمله غیرمستقیم است (یول، ۱۳۸۷: ۷۶). درواقع در بررسی هر متنی کنش‌های گفتاری غیرمستقیم می‌توانند اهمیت بسیاری داشته باشند؛ این نوع کنش‌ها در بازنمایی نحوه ارتباط گوینده با متن و مخاطب غالباً دارای معانی ضمنی هستند و تحلیل این معانی ضمنی در درک متن و بافت تأثیرگذار است. سرل به پنج دسته از کنش‌های گفتاری اشاره می‌کند: کنش اظهاری^۱ که بیانگر تعهد گوینده نسبت به صدق یک گزاره است و در آن

کلمات متناسب با جهان قرار می‌گیرند، کنش ترغیبی^۱ که مخاطب به انجام عملی ترغیب و جهان خارج متناسب با کلمات می‌شود، کنش تعهدی^۲ که بیانگر تعهد گوینده به انجام کاری است؛ بر این اساس جهان خارج با کلمات هماهنگ می‌شود، کنش عاطفی^۳ که احساس گوینده در برابر وقوع رویدادی را مطرح می‌کند؛ یعنی کلمات با جهان خارج در هماهنگی قرار می‌گیرد و در کنش اعلامی^۴ گوینده شرایط جدیدی را به مخاطبش اعلام می‌کند. درواقع جهان خارج با کلمات تغییر می‌یابد. هر کنشی می‌تواند در جایگاهی به‌خصوص و با کارکردی متفاوت به کار رود (صفوی، ۱۳۹۲: ۱۵۸).

۱-۲. ضرورت، اهمیت و هدف

هدف پژوهش حاضر بررسی کاربردشناسانه کنش‌های گفتاری و انواع آن با روش کمی و کیفی در متون گفت‌وگومحور مناظره است. بررسی کنش‌های کلامی مناظره‌ها می‌تواند از دیدگاه زبان‌شناسی و معنی‌شناسی قابل توجه باشد. دو شعر مولوی و اعتصامی در قالب مناظره با یک مضمون مشخص و بیان آن به زبانی متفاوت از جمله متونی‌اند که قابلیت تحلیل کاربردشناختی بالایی دارند. با بررسی انواع کنش‌های گفتاری، و ابزارهای لازم برای این کنش‌ها، نوع عملکرد مستقیم یا غیرمستقیم آنها در این دو متن می‌توان به بررسی تفاوت و شباهت عملکرد کنش‌ها، ارتباط این کنش‌ها با سبک شاعر، مفاهیمی چون گفتمان حاکم بر متن، بازنمایی قدرت و نحوه توزیع آن، جایگاه اجتماعی طرفین مناظره‌ها، روابط عاطفی و جنسیت یا حوزه معنایی که شخصیت‌های مناظره از آنها انتخاب شده است پرداخت و دلایل کاربرد هر کنشی را در پیوند با این مباحث تحلیل کرد.

۱-۳. پرسش‌های پژوهش

- نحوه بازنمایی کنش‌های گفتاری در دو شعر خواندن محتسب، مست خراب‌افتاده را به زندان از مولوی و مست و هشیار از پروین اعتصامی به چه صورت است؟
- عملکرد کنش‌های گفتاری مستقیم و غیرمستقیم در این دو شعر چه پیوندی با طرفین مناظره دارد و چه مفاهیمی را بر اساس بافت اجتماعی و بافت درون‌متنی بیان می‌کند؟

۱-۴. پیشینه پژوهش

1. directive
2. commissive
3. expressive
4. declarative

در کنار سرل نظریه پردازان مختلفی مانند یول (۱۳۸۷) در بحث کاربردشناسی به توضیحاتی درباره کنش های کلامی اشاره کرده است. پژوهشگران بسیاری متون ادبی و غیرادبی را بر اساس این نظریه نقد و تحلیل کرده اند. برای نمونه بختیاری (۱۳۹۰) در پایان نامه خود کنش های گفتاری عمل روایت را در دفتر اول و دوم مثنوی بررسی کرده است. نویسنده به این نتیجه رسیده است که مولوی برای رابطه با مخاطب اغلب از کنش گفتاری امری، توصیف، تعهدی و بیان احساس کمک گرفته است. در این پژوهش، به کنش های کلامی داستان ها و مناظره ها توجهی نشده است. صفوی (۱۳۹۲) در بحث معنی شناسی کاربردی درباره مباحث کنش های گفتاری توضیح داده اند. همچنین ابراهیم تبار (۱۳۹۲) در مقاله «بررسی سبک شناختی و تحلیل محتوایی مناظره مست و هوشیار پروین با مست و عاقل مولانا» عناصری مانند صناعات بدیعی، واژه های فارسی و غیرفارسی و تا حد اندکی مباحث اجتماعی را در این دو شعر بررسی کرده است. عبداللہیان و باقری (۱۳۹۶) در مقاله «کنش های گفتاری پنج گانه در شعر «صدای پای آب» سپهری» آورده اند که سپهری از طریق کنش های اظهاری، ترغیبی و عاطفی به شرح و نقد جهان گذشته و حال پرداخته و از کنش های تعهدی و اعلامی نیز استفاده نکرده است. تیموری و دیگران (۱۴۰۰) در مقاله «نقد و بررسی کنش های گفتاری جملات پرسشی در قصاید سلمان ساوجی» به این نتیجه رسیده اند که ساوجی بیشتر از کنش اظهاری استفاده کرده است و در کنش ترغیبی از صورت مستقیم آن به سبب حفظ جایگاه ممدوح پرهیز کرده است. کاظمی و محمدی فشارکی (۱۴۰۰) در مقاله «بازنمایی قدرت در قصاید مدحی بر اساس نظریه کنش های گفتاری» به تفاوت کاربرد کنش ها بر اساس رابطه فرادستی و فرودستی در شاعران خراسانی و عراقی پرداخته اند. ملایی و دیگران (۱۴۰۰) نیز در مقاله ای با عنوان «تحلیل گفتار شخصیت های زن و مرد در داستان پادشاهی گشتاسب بر اساس نظریه گفتار جان سرل» بیان کرده اند که زنان در این داستان بیشتر از کنش های گفتاری ترغیبی برای شخصیت مردان استفاده کرده اند. ایشانی و مهرافروز (۱۴۰۰) در مقاله «تحلیل گفتمان نامه های صادره امیر مسعود در جلد اول تاریخ بیهقی بر اساس نظریه کنش گفتاری سرل» به فراوانی بسامد کنش ترغیبی اشاره کرده اند و به این نتیجه رسیده اند که کاربست هر کنشی در ارتباط با اهداف امیر مسعود مطرح شده است. باقریان و دیگران (۱۴۰۲) در مقاله ای به بررسی مناظره ای از مثنوی مولوی پرداخته اند. در این مقاله، مناظره چینی ها و رومی ها از دیدگاه زبانی و نقش گرایی بررسی و تحلیل شده است. همان طور که قابل مشاهده است تاکنون پژوهشی درباره کنش های گفتاری و نقش آن در بازنمایی قدرت و روابط اجتماعی در مناظره مست و محتسب (هشیار) مولوی و پروین انجام نشده است؛ بنابراین

در این مقاله نحوه بازنمایی کنش‌های گفتاری مست و محتسب بررسی می‌شود و بر اساس آن معانی ثانویه‌ای که به صورت غیرمستقیم موردنظر شاعران است استخراج و تحلیل می‌شود.

۲. پردازش تحلیلی موضوع

۲-۱. مناظره مولوی و پروین اعتصامی

مولوی در شعر خواندن محتسب مست خراب افتاده را به زندان و اعتصامی در مست و هشیار به بیان مضمونی مشترک پرداخته‌اند. هر دو متن در قالب گفت‌وگویی میان دو شخصیت محتسب و مست‌اند. در بیان جزئیات داستان میان این دو متن تفاوت‌هایی به چشم می‌خورد. با دقت در پاره‌گفت‌های این متن درمی‌یابیم که هر دو شاعر با کاربست کنش‌های کلامی متفاوت از دیدگاه این دو شخصیت به بیان معانی ضمنی انتقادی‌ای پرداخته‌اند. با بررسی انواع و بسامد کنش‌های گفتاری در این دو متن، می‌توان به نوع روابط بینافردی و نحوه توزیع و منابع قدرت موجود میان شخصیت‌ها اشاره کرد و دریافت که بر اساس بافت و گفتمان موجود تأکید هر شاعر بر چه کنش گفتاری‌ای است.

۲-۲. کنش اظهاری مستقیم در بیان باور و عقیده، توصیف و توضیح

کنش‌های اظهاری از جمله افعالی هستند که گوینده از طریق آنها به توصیف و توضیح پدیده‌ها و بیان باورها و اندیشه‌ها می‌پردازد. در این دو مناظره از کنش اظهاری مستقیم در بسامد اندکی استفاده شده است. به عبارتی تنها در بخش آغازین مناظره‌ها، از زبان راوی که آغازگر کلام است می‌توان کاربرد کنش‌های اظهاری مستقیم را مشاهده کرد. در شعر مولوی از کنش‌های اظهاری مستقیم در آغاز شعر برای توصیف مناظره و توضیح داستان برای مخاطبان استفاده شده است. برای نمونه به بیت زیر می‌توان دقت کرد:

محتسب در نیم شب جایی رسید در بن دیوار مستی خفته دید
(مولوی، ۱۳۷۵: ۲۳۹۵)

با دقت در کنش‌های اظهاری مستقیم موجود در این بیت درمی‌یابیم که این کنش‌ها بی‌نشان‌اند و بیانگر معانی ضمنی و پنهانی برای مخاطب نیستند. در هر دو مصرع این بیت، از وجه اخباری در افعال استفاده شده است که بیانگر قاطعیت کلام گوینده است که صحنه مواجهه مست و محتسب را روایت می‌کند. کاربرد کنش اظهاری مستقیم در شعر مولوی نسبت به اعتصامی نمود بیشتری دارد. در برخی از ابیات جملاتی از زبان راوی بیان می‌شود که دارای کنش مستقیم اظهاری است. برای نمونه:

دور می‌شد این سوال و این جواب ماند چون خر محتسب اندر خلاب
(همان: ۲۳۹۹)

یا

گفت او را محتسب هین! آه کن مست هوهو کرد هنگام سخن
(همان: ۲۴۰۰)

در ابیات فوق راوی در فرایند ارتباط کلامی میان داروغه و مست وارد شده و اطلاعاتی را در قالب توضیح و توصیف در اختیار مخاطب قرار می‌دهد. در ابیات فوق کاربرد افعالی مانند دور می‌شد، ماند و گفت با وجه اخباری دال بر قطعیت کلام راوی است. در بیت دیگر که از زبان محتسب بیان می‌شود کاربرد فعل آه کن بیانگر وجه امری است که دال بر قدرت بیشتر و جایگاه بالاتر محتسب است که با کنش کلامی ترغیبی همراه شده است. در این میان وجه انتخاب‌شده برای فعل مست از طرف راوی هوهو کرد از نوع اخباری است که دال جایگاه پایین مست و پذیرش امر از طرق محتسب است. در مثالی دیگر در جایی که فرد مست در پی پاسخ به محتسب است و می‌گوید:

گفت هی مستی چه خوردستی بگو گفت ازین خوردم که هست اندر سبو
(همان: ۲۳۹۶)

در بیت فوق، کنش اظهاری مستقیم بیانگر توضیحی است که فرد مست مطرح می‌کند. ادامه گفت و گو میان این دو شخصیت بعد از این بیت دارای بار معنایی منفی می‌شود. همچنین باید توجه داشت که در کنش‌های کلامی اظهاری وجه افعال از نوع اخباری است که در تناسب با کاربرد توصیف و توضیح قرار می‌گیرد. به عبارتی، وجه بیان‌شده در این ابیات نیز همانند ابیات قبلی متناسب با جایگاه و قدرت محتسب و مست انتخاب شده است. در این ابیات نیز فعل چه خوردستی بگو در قالب وجه امری و پرسشی از جانب محتسب خطاب به مست بیان شده است که قدرتمندی و جایگاه بالای او را تداعی می‌کند. در این میان برای مست در کنار کنش اظهاری از فعل خوردم با وجه اخباری که بیانگر پذیرش و تسلیم است استفاده شده است. مست نیز از مولوی در این شعر با ذکر فاعل و فعل در جملات معلوم برای ارتباط با مخاطب و توصیف روایت از کنش‌های اظهاری استفاده کرده است؛ بی‌آنکه در لایه‌های زیرین این کنش‌ها به معانی ثانویه‌ای توجه کند. مانند جملات آغازین ابیات زیر:

محتسب گفت این ندانم خیز خیز معرفت متراش و بگذار این ستیز
(همان: ۲۴۰۳)

گفت مست ای محتسب بگذار و رو از برهنه کی توان بردن گرو
(همان: ۲۴۰۵)

در این ابیات فوق نیز همانند دیگر ابیات کاربرد افعالی با وجه امری مانند خیز خیز، متراش، بگذار از زبان محتسب قابل مشاهده است که در تناسب با قدرت و جایگاه بالای اجتماعی او است. باید توجه داشت که در بیتی دیگر از وجه امری با فعل بگذار و رو در جمله ای محتسب بگذار و رو از زبان مست استفاده شده است که نوع کاربرد این وجه امری متفاوت از وجه امری افعالی است که محتسب به کار می‌برد. در این جمله، وجه امری مست دال بر قدرتمندی یا جایگاه بالای او نیست، بلکه مست با زبانی طعنه‌آمیز از وجه امری برای درخواست استفاده کرده است که در مصرع بعدی نیز جمله پرسشی با وجه اخباری در فعل از برهنه نمی‌توان گرویی را برد معنای ضمنی تعریض را تقویت کرده است. در شعر اعتصامی نیز در مصرع نخست شاعر برای شروع بحث، با کنش اظهاری داستان را آغاز و دو شخصیت محتسب و مست را توصیف می‌کند:

محتسب مستی به ره دید و گریانش گرفت مست گفت ای دوست این پیرهن است افسار نیست
(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۱)

دو کنش اظهاری مستقیم در مصرع نخست بیت فوق بدون اینکه به کنش غیربیانی و غیرمستقیم خاصی اشاره کند بیانگر فعل توصیف است. همچنین اگر به آغازگرهای مصرع‌ها در ابیات مناظره اعتصامی توجه کنیم درمی‌یابیم جمله گفت با وجه اخباری گاهی با ذکر فاعل و گاهی با حفظ به قرینه فاعل بیانگر کاربرد کنش‌های اظهاری است که گفت و گوی میان شخصیت‌ها را بیان می‌کند. به عبارتی، هم راوی و هم مست هر دو با کاربرد افعالی مانند دید، گرفت، گفت، است، نیست از وجه اخباری استفاده کرده‌اند که کاربرد وجه اخباری در افعال این دو شخصیت برای توضیح و قطعیت کلام است. مانند

گفت نزدیک است والی را سرای آنجا گفت والی از کجا در خانه خمار
(همان: ۴)

گفت داروغه را گوئیم در مسجد بخواب گفت مسجد خوابگاه مردم بدکار نیست
(همان: ۵)

هر کنش اظهاری‌ای می‌تواند بیانگر فعل کنشی متفاوتی باشد که بر اساس قالب و نوع متن یا بافت کلام با دیگری متفاوت است. در این دو متن مناظره این کنش‌ها از زبان راوی با وجه اخباری افعال برای توصیف و توضیح داستان به کار رفته‌اند. با دقت در ابیات فوق می‌توان دریافت که افعالی که از زبان محتسب بیان شده است مانند شوییم، گوئیم، بخواب دارای وجه امری و التزامی است که در وجه امری دال بر قدرتمندی و سلطه‌گری محتسب است. از طرفی محتسب با کاربرد افعالی با وجه التزامی مانند آنجا شوییم، داروغه را گوئیم بر اساس بافت درون زبانی از جایگاهی متزلزل در قالب پیشنهاد صحبت می‌کند که مست پیشنهادهای او را با زبان تمسخر و افعالی با وجه اخباری پاسخ می‌دهد. مثلاً کاربرد وجه اخباری در فعل نیست در جمله مسجد خوابگاه مردم بدکاره نیست قاطعیت کلام خود را همراه با معنی ضمنی تمسخر خطاب به محتسب و به چالش کشیدن جایگاه و قدرتمندی او بیان می‌کند. همچنین باید دقت داشت که در هر دو مناظره اولین کنش کلامی اظهاری است که از زبان محتسب در نهی و سرزنش مست آمده است.

۲-۳. کنش‌های غیرمستقیم موجود در کنش اظهاری

بخش دیگری از کنش‌های اظهاری که در گفت‌وگوی شخصیت‌های این دو شعر در بسامد بالا به چشم می‌خورد، کنش‌های اظهاری غیرمستقیم است. این کنش‌ها در قالب کنش‌های عاطفی با معنای ضمنی تحقیر و تمسخر و حسرت و اندوه و کنش ترغیبی مطرح شده‌اند.

۲-۳-۱. تحقیر و تمسخر

یکی از معانی ضمنی‌ای که در بسامد بسیار بالا در شعر مولوی و اعتصامی به کار رفته است کنش‌های اظهاری غیرمستقیم با معنای ثانوی تحقیر و تمسخر است. بافت ارتباطی تشکیل شده میان محتسب و مست در هر دو شعر مبتنی بر معنای تحقیر و تمسخر دیگری است. به‌طور کلی تقابلی که میان شخصیت محتسب و مست وجود دارد در کنش‌های کلامی و افعال برآمده از این کنش‌ها نیز قابل مشاهده است. در شعر مولوی معنای ثانوی تحقیر و تمسخر در بسامد بالا قابل مشاهده است. ظاهر این کنش‌ها غالباً اظهاری است که به شکل غیربیانی عاطفی آمده است. باید توجه داشت که غیرمستقیم بودن این کنش‌ها نیز دلالت‌مند و نشان‌دار است. برای نمونه در گفت‌وگوی میان محتسب و مست در شعر مولوی پرسش و پاسخی در روند تکراری صورت گرفته است. محتسب مداوم پرسش می‌کند که از

درون چه خورده‌ای؟ و مست با تمسخر می‌گوید از آنچه درون کوزه است و پنهان است. بافت ایجادشده در این پرسش و پاسخ‌ها همراه معنای ثانویه تحقیر و تمسخر دیگری است:

گفت: هی مستی چه خوردستی بگو گفت: ازین خوردم که هست اندر سبو
(مولوی، ۱۳۷۵: ۲۳۹۶)

گفت: آخر در سبو واگو که چیست گفت: از آن که خورده‌ام گفت این خفی است
(همان: ۲۳۹۷)

گفت: آنچه خورده‌ای آن چیست آن؟ گفت: آن که در سبو مخفی است آن
(همان: ۲۳۹۸)

صدای فعال راوی در شعر مولوی بیشتر از شعر پروین به چشم می‌خورد و به عبارتی کارکرد کنش غیرمستقیم با معنای تحقیر و تمسخر را در کنش‌های اظهاری راوی نیز می‌توان مشاهده کرد. در این ابیات نیز همانند موارد دیگری که اشاره شد عملکرد نشان‌دار وجه فعل امری از زبان محتسب در افعال بگو، واگو و وجه اخباری در افعال خوردم، خورده‌ام، است از زبان مست قابل مشاهده است. برای نمونه در بیت

دور می‌شد این سوال و جواب ماند چون خر محتسب اندر خلاب
(همان: ۲۳۹۹)

در جمله ماند چون خر محتسب اندر خلاب معنای تحقیر و تمسخر قابل درک است. خصوصاً با کاربرد واژه خر که بار معنایی [+ نادانی] را در ذهن مخاطب تداعی می‌کند این معنای تحقیر و تمسخر تقویت شده است. کاربرد بلاغی کنایه در خلاب ماندن در معنای ناتوانی از انجام کاری این معنای ضمنی تحقیر را پررنگ کرده است. یا در بیت زیر، کنش‌های مطرح‌شده از جانب مست در تحقیر و تمسخر شخصیت محتسب آمده است:

من اگر با عقل و با امکانمی همچو شیخان بر سر دکانمی
(همان: ۲۴۰۷)

در بیت فوق شاعر در کنار تمسخر عقل، به مقام و منصب رسیدن افرادی شبیه محتسب را نیز مورد تمسخر و تحقیر قرار داده است. همچنین مولوی در کنش اظهاری مصرع دوم از ابزار بلاغی طنز

طعنه آمیز در ارتباط با شیخ و بازار و دکان آنها استفاده کرده است. در شعر اعتصامی نیز این کنش با معنای تمسخر قابل مشاهده است. برای نمونه در این بیت

گفت: مستی زان سبب افتان و خیزان گفت: جرم راه رفتن نیست، ره هموار نیست
(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۲)

در مصرع دوم بیت فوق، مست به تمسخر پررش محتسب را پاسخ می‌دهد. در بیت بالا وجه اخباری از زبان راوی، محتسب و مست در افعال گفت، می‌روی، نیست به کار رفته است که متناسب با توضیح و توصیف است. با دقت در بافت درون زبانی‌ای که میان مست و محتسب شکل گرفته است درمی‌یابیم که بسامد معنای تمسخر و تحقیر محتسب از جانب مست بسیار زیاد است. مثلاً در بافتی محتسب با کنش غیراظهاری مست را تهدید به زندان می‌کند که او را محاکمه خواهد کرد و مست در واکنشی که به این کلام محتسب نشان می‌دهد او را جدی نپنداشته به تمسخر می‌گوید:

گفت می‌باید تو را تا خانه قاضی برم گفت: رو صبح آی قاضی نصف شب بیدار نیست
(همان: ۳)

کاربرد بلاغی عبارت نصف شب بیدار نبودن قاضی در بافت ایجادشده معنای منفی تمسخر را در ذهن مخاطب تداعی می‌کند. عملکرد وجه امری و اخباری در این بیت فوق قابل توجه است. از وجه اخباری در افعالی مانند گفت از زبان راوی برای توصیف استفاده شده است. وجه امری در فعل می‌باید برم از زبان محتسب بیانگر قدرتمندی و سلطه او بر مست است. از طرفی فعل رو با وجه امری از زبان مست خطاب به محتسب نیز بیان شده است. اما همان‌طور که در ابیات دیگر اشاره شد کاربرد وجه امری از زبان مست در این افعال بیشتر دال بر پیشنهاد و درخواست مست است نه امر و دستور او. ذکر این نکته لازم است که هر زمان در ابیات از وجه امری برای مست استفاده شده است در ادامه جمله معنای ضمنی تمسخر و طنز هم قابل مشاهده است. مانند این جمله که مست با بیان بیدار نبودن قاضی در نیمه شب محتسب را به سخره می‌گیرد و در ادامه به او پیشنهاد می‌کند که برود و کاری با او نداشته باشد.

در بیت زیر توأمان می‌توان معنای ضمنی تحقیر و تمسخر را مشاهده کرد:

گفت: آگه نیستی از سر درافتاد کلاه گفت: در سر عقل باید بی کلاهی عار نیست
(همان: ۸)

در این دو کنش مطرح‌شده، کنش محتسب و کنش مست، هر دو دارای بار معنای تحقیر و تمسخر هستند. محتسب با کاربرد عبارت کنایه‌ای کلاه از سر افتادن در معنای تأکید بی‌خبری و بی‌خویشی به تمسخر مست پرداخته است؛ از سویی کاربرد بلاغی طنز در جواب مست به محتسب نیز بیانگر همراه تمسخر است. در این بیت نیز وجه اخباری در افعال آگاه نیستی، درافتاد و گفت دال بر توضیح و قطعیت کلام است. در ادامه، مست از وجه التزامی در فعل باید استفاده کرده است که در اصل در سر عقل باید وجود داشته باشد است. کاربرد فعل باید دال بر تأکید و قطعیت است که مست از این وجه التزامی نیز همراه با معنای تحقیر محتسب استفاده کرده است.

یا

گفت: دیناری بده پنهان و خود را وارهان گفت: کار شرع کار درهم و دینار نیست

(همان: ۶)

معنای ضمنی تحقیر و تمسخر در جمله خبری مصرع دوم با وجه اخباری فعل قابل مشاهده است. در این بیت نیز وجه امری در فعل بده، وارهان از جانب محتسب با معنای دستور و امر بیانگر قدرت و مقام اوست. در ادامه، از وجه اخباری موجود در فعل نیست از زبان مست می‌توان قطعیت کلام را استنباط کرد.

از دیگر موارد قابل توجه در کنش‌های کلامی غیرمستقیم این دو مناظره استفاده شاعران از ابزارهای بلاغی است. هر دو شاعر در بسامد بالایی از صنعت ادبی کنایه برای انتقال معانی ثانویه استفاده کرده‌اند. با دقت در نمونه‌های ذکرشده در متن درمی‌یابیم کنش عاطفی غیرمستقیم تحقیر و تمسخر در دل کنش‌های اظهاری در این دو مناظره، در بافتی تقریباً یکسان به کار رفته است. بسامد بالای کنش‌های عاطفی غیرمستقیم از نوع تحقیر و تمسخر در این متون بیانگر آن است که شخصیت‌های مست و محتسب در تعارض و تقابلی نمادین با یکدیگر به سر می‌برند و بیان مستقیم احساسات و داده‌ها در روند ارتباطی آنها راهگشا نیست، دور بودن بافت ذهنی و تفاوت در دنیای درون و بیرون این دو شخصیت از یکدیگر سبب شده با تمسخر و تحقیر ضمنی احساسات خود را بیان کنند.

۲-۳-۲. حسرت و اندوه

یکی دیگر از معانی ضمنی موجود در کنش‌های اظهاری غیرمستقیم معنای حسرت و اندوه است. بسامد این معنای ضمنی در کنش‌های اظهاری این دو شعر بسیار اندک است. در برخی از بافت‌های خاص از

زبان مست جملاتی با بار معنایی حسرت در خطاب به محتسب قابل مشاهده است. در شعر مولوی در بافت گفت‌وگوی میان مست و محتسب معنای ضمنی اندوه و حسرت به چشم می‌خورد. مست با اندوه در خطاب به محتسب اشاره می‌کند که اگر امکان ایجاد شرایط بهتر فراهم بود او هم به آن سمت سوق پیدا می‌کرد. در این جمله کاربرد وجه التزامی در فعل اگر بود دال بر ضعف شخصیت و مقام پایین مست است.

گر مرا خود قوت رفتن بدی خانه خود رفتی وین کی شدی؟
(مولوی، ۱۳۷۵: ۲۴۰۶)

برای نمونه در شعر اعتصامی می‌توان به بیت زیر دقت کرد:

گفت: از بهر غرامت جامه‌ات بیرون کنم گفت: پوسیده است جز نقشی ز بود و تار نیست
(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۷)

در مصرع دوم مست در پاسخ به محتسب به وضع نامناسب ظاهری خود اشاره می‌کند؛ بر اساس بافت و کنایه بلاغی جز تار و بود چیزی نبودن مخاطب درک می‌کند که این جمله بیان حسرت‌آمیز مست درباره شرایط موجود خود است. در بیت فوق نیز فعل کنم در معنای می‌کنم همراه با وجه اخباری بیانگر قدرت محتسب است که مست را از انجام کاری آگاه می‌کند. وجه اخباری بیان‌شده از طرف مست در افعال پوسیده است، نیست بیانگر اطلاع‌رسانی بدون قدرت و صرفاً بیان توصیفی است. درنهایت می‌توان اشاره کرد که بیان مضامین اندوه و حسرت در این دو شعر تنها از طرف شخصیت مست به چشم می‌خورد؛ شخصیتی که قدرت کمتری نسبت به محتسب دارد و به عبارتی شرایط زندگی ایجادشده برای او سبب بیان حسرت‌آمیز و اندوهگین او شده است. باید در نظر داشت که عدم کاربرد این کنش با این معنای ضمنی در سخنان محتسب نیز نشان‌دار است. با دقت در مؤلفه‌های برآمده از شخصیت محتسب و کنش‌های کلامی او می‌توان اشاره کرد که محتسب از منبع قدرت برخوردار است و با زبان دستوری و افعال امری در وجه امری در پی برآوردن خواسته‌ها است و به همین سبب بسامد معنی ضمنی حسرت و اندوه در کنش‌های او نیز اندک است.

۲-۳-۳. امر و دستور

گاهی در ارتباطات کلامی مخاطب در غالب کنش اظهاری با فعل توصیف و توضیح عمل کرده اما فعل کنش غیرمستقیم آن ترغیب و دستور و درخواست است. این عمل معمولاً در فرایندی رخ می‌دهد

که توازن قدرت در میان طرفین گفت‌وگو به هم خورده باشد. شخصیتی که از میزان قدرت کمتری برخوردار است یا جایگاه اجتماعی مورد تأییدی ندارد در مقابل با فرد بالاتر به صورت مستقیم از کنش ترغیبی استفاده نمی‌کند؛ بلکه کلام خود را در قالب توضیح بیان کرده و درون این کنش از ترغیب و امر بهره می‌جوید. مانند شخصیت مست که در شعر مولوی در مواجهه با شخصیت محتسب از این فرایند استفاده کرده است. برای مثال در بیت

گفت: مست ای محتسب بگذار و رو از برهنه کی توان بردن گرو؟
(همان: ۲۴۰۵)

عبارت از برهنه کی توان بردن گرو از دید صناعات ادبی پرسش بلاغی است که در معنای از برهنه گرویی نمی‌توان برد آمده است. مست با این جمله در لایه‌های زیرین متن از محتسب درخواست می‌کند که گرویی از او نبرد که چیزی ارزشمندی ندارد.

به عبارتی در قالب کنش ترغیبی این گونه مطرح می‌شود که از من برهنه چیزی به گرو نبر. این کنش غیرمستقیم در شعر پروین اعتصامی نیز با بافتی مشابه و یکسان قابل مشاهده است. برای مثال در ارتباط میان محتسب و مست قابل توجه است که محتسب پیراهن مست را می‌گیرد و او را می‌کشد؛ شخصیت مست با نکاتی که ذکر شد در بیان تمسخرآمیز کنش اظهاری در لایه‌های زیرین از کنش ترغیبی با فعل درخواست نیز استفاده می‌کند. در بیت

محتسب مستی به ره دید و گریبانش گرفت مست گفت: ای دوست این پیراهن است افسار نیست
(همان: ۲۴۰۵)

نخست کنش اظهاری قابل مشاهده است که با معنای ضمنی تحقیر و تمسخر همراه شده است. در لایه بعدی کنش غیرمستقیم ترغیبی به چشم می‌خورد. مست با فعل درخواست از محتسب می‌خواهد که پیراهن او را رها کند؛ یعنی می‌توان آن را در قالب جمله این پیراهن را که افسار نیست نکش تعبیر کرد.

جدول ۱. کنش‌های اظهاری مستقیم و غیرمستقیم در دو شعر مولوی و اعتصامی

متن	کنش	فعل کنش	کنش	فعل کنش	بافت
مناظره	ظاهر و مستقیم	ظاهری	غیربیانی و غیرمستقیم	غیربیانی	گفت‌وگو
شعر	اظهاری	توصیف	عاطفی	ابراز اندوه و ناراحتی،	محتسب -
اعتصامی		توضیح	ترغیبی		مست

و مولوی	شرح باور	بیان حسرت، تحقیر، تمسخر، خواهش و پیشنهاد و درخواست	مست - محتسب راوی
---------	----------	---	------------------------

۲-۴. کنش مستقیم ترغیبی

یکی از کنش‌های پرکاربرد دیگری که در این دو متن مورد بررسی مطرح شده است کنش ترغیبی است. کنش ترغیبی بر اساس بافت می‌تواند در قالب درخواست، پیشنهاد، امر و دستور و اجبار باشد. در شعر مولوی محتسب همچنان در مقام قدرت است و بسامد بالایی از کنش‌های ترغیبی را در جملات او می‌توان مشاهده کرد. برای نمونه:

گفت: آخر در سبو واگو که چیست؟ گفت: از آن که خورده‌ام گفت این

(همان: ۲۳۹۷)

گفت: هی مستی چه خوردستی بگو گفت: از این خوردم که هست اندر

(همان: ۲۳۹۶)

گفت: او را محتسب هین آه کن! مست هوهو کرد هنگام سخن

(همان: ۲۳۹۹)

محتسب گفت: این ندانم خیز خیز معرفت متراش و بگذار این ستیز

(همان: ۲۴۰۳)

گفت: رو تو از کجا، من از کجا؟ گفت: مستی خیز تا زندان بیا

(همان: ۲۴۰۴)

بر اساس نمونه‌های فوق، باید اشاره کرد کاربرد کنش‌های امر و دستور به صورت مستقیم در قالب افعالی با وجه امری مانند بگو، آه کن، خیز خیز، متراش، بگذار، خیز، بیا بیانگر جایگاه قدرتمند محتسب است. در این میان مست نیز همانند بخش‌های دیگر از فعل امری رو نه برای دستور، بلکه برای بیان پیشنهاد استفاده کرده است که با جمله بلاغی تو از کجا، من از کجا همراه شده و معنای تمسخر را ایجاد کرده است.

در بسامد اندکی می‌توان کاربرد کنش ترغیبی را در سخنان شخصیت مست نیز مشاهده کرد. برای نمونه در جایی مست می‌گوید:

گفت: رو تو از کجا، من از کجا؟ گفت: مستی خیز تا زندان بیا
(همان: ۲۴۰۴)

گفت: مست ای محتسب بگذار و رو از برهنه کی توان بردن گرو
(همان: ۲۴۰۴)

در ابیات فوق کاربرد افعالی مانند بگذار و رو با وجه امری بیانگر درخواست و خواهشی است که مست خطاب به محتسب بیان می‌کند. باید دقت داشت که ترغیب از نوع درخواست غالباً از سمت مست به سبب قدرت اندک و جایگاه پایین اجتماعی او و ترغیب از نوع دستور و اجبار غالباً از طرف محتسب به سبب قدرت و مقام بالای اجتماعی‌اش بیان شده است.

در شعر پروین اعتصامی کنش‌های ترغیبی غالباً از زبان شخصیت محتسب مطرح شده است؛ همان‌طور که اشاره شد بسامد بالای کنش‌های مستقیم ترغیبی محتسب در پیوند با منبع قدرت بودن او قرار می‌گیرد. محتسب مداوم با زبان دستوری و امری مست را وادار به انجام کاری می‌کند. برای نمونه

گفت: دیناری بده پنهان و خود را گفت: کار شرع کار درهم و دینار نیست
(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۶)

در دو جمله گفت دیناری بده پنهان و خود را وارهان محتسب آشکارا با کاربرد جملات امری به مست دستور می‌دهد.

گفت: باید حد زند هشیار مردم مست را گفت: هشیاری بیار اینجا کسی هشیار نیست
(همان: ۱۰)

در بیت فوق، در مصرع نخست کاربرد فعل امری باید حد زند بیانگر دستور از جانب محتسب است که همراه با معنای ضمنی تهدید بیانگر قدرت و قطعیت کلام محتسب و میزان اجبار از جانب اوست و در مصرع دوم، کاربرد فعل بیار نیز بیانگر درخواست از جانب مست است که همانند دیگر جملات مست در ترکیب با وجه اخباری در فعل نیست همراه با معنای ضمنی تمسخر آمده است. کاربرد کنش ترغیبی مستقیم در معنای درخواست از جانب مست در دو فعل رو و آی در بیت زیر نیز دیده می‌شود:

گفت: می‌باید تو را تا خانه قاضی برم گفت: رو صبح آی قاضی نیمه شب بیدار نیست

(همان: ۳)

۲-۵. کنش غیرمستقیم ترغیبی

کنش‌های ترغیبی گاهی در بافت غیرمستقیم می‌توانند بیانگر معانی ضمنی متعددی باشند. در این دو شعر از مولوی و اعتصامی، کنش‌های ترغیبی غیرمستقیم در معانی ضمنی تهدید، تحقیر و تمسخر به کار رفته‌اند.

۲-۵-۱. تهدید

در شعر مولوی معنی ضمنی تهدید از کنش‌های ترغیبی خیلی کم‌رنگ‌تر به چشم می‌خورد. به عبارتی بعد از لایه تحقیر شاید بتوان در برخی از کنش‌های کلامی محتسب معنای تهدید را هم در نظر گرفت برای مثال در بیت

محتسب گفت: این ندانم خیز خیز معرفت متراش و بگذار این ستیز
(مولوی، ۱۳۷۵: ۲۴۰۳)

محتسب با کنش ترغیبی مستقیم در عبارت امری معرفت متراش و بگذار این ستیز در لایه‌های زیرین معنای تحقیر و تهدید مست را نیز در ذهن مخاطب تداعی می‌کند. این معنای ضمنی تهدید در کنش‌های ترغیبی شعر پروین اعتصامی نیز به چشم می‌خورد. این معنا بیشتر از سخنان محتسب قابل برداشت است. برای نمونه در بیت

گفت: باید حد زند هشیار مردم مست را گفت: هشیاری بیار اینجا کسی هشیار نیست
(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۱۰)

محتسب با بیان جمله امری گفت باید حد زند هشیار مردم مست را در لایه پنهانی متن مخاطب خود یعنی فرد مست را تهدید به حد زدن می‌کند. یا در جایی دیگر نیز در بیت

گفت: می‌باید تو را تا خانه قاضی برم گفت: رو صبح آی قاضی نیمه شب بیدار نیست
(همان: ۳)

در جمله گفت می‌باید تو را تا خانه قاضی برم فرد مست به صورت ثانوی از جانب محتسب تهدید به محاکمه می‌شود. بسامد این کنش نیز در هر دو شعر اندک است. نکته مهم آن است که این معنای ضمنی در ارتباط با کنش‌های کلامی فرد مست مشاهده نمی‌شود؛ به عبارتی شخصیت مست که قدرت ضعیفی دارد قادر به تهدید دیگری و مخاطب خود از جایگاه و مقام بالاتر نیست.

۲-۵-۲. تمسخر و تحقیر

همان‌طور که در بخش کنش اظهاری به معنای ضمنی تحقیر و تمسخر اشاره شد اینجا نیز باید اشاره کرد که کنش ترغیبی مستقیم گاهی می‌تواند معنای ضمنی تحقیر و تمسخر را به همراه داشته باشد. در شعر مولوی این کاربرد معنای ضمنی به چشم می‌خورد. برای مثال در بیت

گفت: هی مستی چه خوردستی بگو گفت: از این خوردم که هست اندر سبو
(مولوی، ۱۳۷۵: ۲۳۹۶)

در عبارت گفت هی مستی چه خوردستی بگو بافت تحقیر و تمسخر را از جانب محتسب در قالب جمله ترغیبی می‌توانیم درک کنیم. یا همچنین در بیت

گفت: رو تو از کجا، من از کجا؟ گفت: مستی خیز تا زندان بیا
(همان: ۲۴۰۴)

مست با کاربرد جمله گفت رو تو از کجا من از کجا به تحقیر و تمسخر شخصیت محتسب دست زده است.

در شعر اعتصامی در گفت و گوی میان مست و محتسب این معنای تحقیر و تمسخر در هر یک از کنش‌های کلامی در بسامدی بالا به چشم می‌خورد. برای نمونه در بیت

گفت: می‌باید تو را تا خانه قاضی برم گفت: رو صبح آی قاضی نیمه شب بیدار نیست
(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۳)

مست با کاربرد عبارت گفت رو صبح آی قاضی نیمه شب بیدار نیست در پاسخ به محتسب که او را تهدید کرده است از دو کنش ترغیبی مستقیم در قالب دستور و امر و کنش اظهاری مستقیم با فعل توضیح استفاده کرده است. چنانکه در بخش کنش اظهاری مطرح شد در لایه ژرف ساختی این دو کنش می‌توان معنای تحقیر و تمسخر را نیز مشاهده کرد. در جمله امری برو صبح بیا معنای تمسخر محتسب قابل استنباط است که بار معنای تحقیر و تمسخر آن با ذکر کنش اظهاری در جمله بعدی قاضی نصف شب بیدار نیست تقویت شده است. این بافت را می‌توان در بیت

گفت: آگه نیستی از سر درافتاد کلاه گفت: در سر عقل باید بی کلاهی عار نیست
(همان: ۸)

در عبارت گفت در سر عقل باید بی کلاهی عار نیست و عبارت گفت هشیاری بیار اینجا کسی هشیار نیست در بیت زیر مشاهده کرد.

گفت: باید حد زند هشیار مردم مست را گفت: هشیاری بیار اینجا کسی هشیار نیست (همان: ۱۰)

با دقت در موارد مطرح شده می‌توان اشاره کرد که در این مناظره برای القای معنای ضمنی تمسخر و تحقیر از ساختارهای متعددی استفاده شده است؛ یکی از این ساختارها ترکیب کنش کلامی ترغیبی مستقیم در کنار کنش اظهاری مستقیم است که در بافت درون زبانی در کنار هم، معنای تحقیر و تمسخر را مؤکد مطرح می‌کنند. باید توجه داشت که با بررسی کنش‌های کلامی موجود در این دو شعر مشخص شد که بیشترین بسامد کنش‌ها متعلق به کنش اظهاری و ترغیبی است و از کنش‌های دیگر یا اصلاً استفاده نشده است یا بسامد کمتری دارد و یا به شکل سومی در قالب کنش غیرمستقیم به کار رفته‌اند.

۲-۶. کنش عاطفی در معنای ناسزا و تعجب

همان‌طور که ذکر شد بخشی از کنش‌های عاطفی در این اشعار به شکل غیرمستقیم در قالب کنش اظهاری مستقیم و کنش ترغیبی بیان شدند. بیشترین معنای ضمنی این کنش‌های عاطفی نیز بیان اندوه و حسرت و تحقیر و تمسخر بود. در این دو شعر کنش عاطفی مستقیم بسیار اندک است. در شعر مولوی از زبان مست جمله تعجبی‌ای بیان می‌شود:

گفت: رو تو از کجا، من از کجا؟ گفت: مستی خیز تا زندان بیا (همان: ۲۴۰۴)

در جمله تو از کجا من از کجا مست در معنای ظاهری کنش عاطفی با تعجب به تفاوت بسیار میان خود و محتسب اشاره می‌کند و در لایه زیرین با این کنش عطفی معنای ضمنی تحقیر و تمسخر محتسب را در ذهن مخاطب تداعی می‌کند. عدم حضور کنش‌های عاطفی مستقیم می‌تواند نشان‌دار باشد. به عبارتی در جایی که فاصله اجتماعی و تفاوت قدرتمندی طرفین ارتباط چندان زیاد نباشد شخصیت‌ها به صورت مستقیم به بیان احساسات خود می‌پردازند. اما در این دو شعر تفاوت بسیار زیاد میان محتسب و مست سبب شده هر دو گوینده از کنش‌های عاطفی در قالب غیرمستقیم و معنای ضمنی استفاده کنند. برای نمونه در شعر اعتصامی نیز در بیت

گفت: می بسیار خوردی زان چنین بیخود شدی گفت: ای بیهوده گو حرف کم و بسیار نیست (اعتصامی، ۱۳۸۱: ۹)

در عبارت ندایی، ای بیهوده‌گو که از جانب مست ناسزا و فحشی خطاب به محتسب گفته می‌شود کنش عاطفی مستقیم قابل مشاهده است. برای این کنش می‌توان معنای ضمنی تحقیر و تمسخر را نیز برشمرد. کاربرد وجه اخباری در افعال خوردی و بیخود شدی از زبان محتسب برای توضیح و قطعیت کلام محتسب و قدرت اوست. وجه اخباری در فعل گفت از زبان راوی و فعل نیست از زبان مست بیانگر توصیف و توضیح است.

۲-۷. کنش تعهدی

در شعر مولوی کنش تعهدی به کار نرفته است و در شعر اعتصامی نیز این کنش تنها یک‌بار استفاده شده است. بسامد اندک کنش‌های تعهدی در این اشعار بیانگر توزیع نامناسب قدرت میان محتسب و مست است. به عبارتی تفاوت شخصیت فردی محتسب و مست سبب شده که چندان تعهدی چه به‌صورت مثبت و چه منفی میان‌شان شکل نگیرد. در بیت

گفت: از بهر غرامت جامه‌ات بیرون کنم گفت: پوشیده‌ست جز نقشی ز پود و تار

(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۷)

در عبارت گفت از بهر غرامت جامه‌ات بیرون کنم محتسب در جایگاهی بالاتر از مست، تعهد می‌دهد که در ارتباط با مست کاری را انجام خواهد داد و به عبارتی در موقعیت تغییر ایجاد خواهد کرد که این تعهد در وجه اخباری فعل کنم در معنای می‌کنم همراه با قطعیت بیان شده است. معنای ضمنی که برای این کنش تعهدی می‌توان در نظر گرفت تحقیر و همچنین تهدید مست است.

در این میان باید اشاره کرد عدم کاربرد کنش اعلامی نیز در این دو مناظره می‌تواند نشان‌دار باشد به این معنی که دو شخصیت مناظره چندان تمایلی به تغییر موقعیت دیگری در جهان خارج ندارند. هر یک از این دو شخصیت تنها در قالب گفت‌وگو به بیان باور و عقیده خود با معانی ضمنی منفی می‌پردازد.

در کاربرد کنش‌های کلامی در این دو مناظره، کاربرد پرتکرار فعل باید قابل توجه است. فعل باید که بیانگر الزام و اجبار است در مناظره مولوی به چشم نمی‌خورد، درحالی که در مناظره پروین می‌توان کاربرد پربسامد این فعل را در خلال کنش‌های گفتاری مختلف مشاهده کرد. این تفاوت نشان‌دار است. به عبارتی مناظره مولوی و گفت‌وگوی محتسب و مست تا حدی بار عرفانی دارد؛ شاعر در متن خود بیشتر به مباحث تعلیمی عرفانی پرداخته است و درواقع مخاطب شعر او می‌تواند مخاطب نوعی باشد. برای مثال در کنش‌های کلامی اظهاری و ترغیبی در ابیات زیر می‌توان این مفاهیم عرفانی مانند

سؤال و جواب‌های مکرر نمادین، کاربرد واژه‌های نمادین مانند سبو، اشاره به مباحثی مانند غم و شادی حقیقی، یا کاربرد واژه‌هایی مانند معرفت را مشاهده کرد.

گفت: هی مستی چه خوردستی بگو گفت: ازین خوردم که هست اندر سبو
(مولوی، ۱۳۷۵: ۲۳۹۶)

گفت: آخر در سبو واگو که چیست گفت: از آن که خورده‌ام گفت این
(همان: ۲۳۹۷)

گفت: گفتم آه کن هو می‌کنی گفت: من شاد و تو از غم منحنی
(همان: ۲۴۰۱)

آه از درد و غم و بیدادی است هوی هوی می‌خوران از شادی است
(همان: ۲۴۰۲)

محتسب گفت: این ندانم خیز خیز معرفت متراش و بگذار این ستیز
(همان: ۲۴۰۳)

در شعر اعتصامی کاربرد افعال دال بر الزام در کنش‌های کلامی ترغیبی و اظهاری بیانگر جنبه انتقادی و استبدادی بیشتر جامعه است. برای مثال:

گفت: می‌باید تو را تا خانه قاضی برم گفت: رو صبح آی قاضی نیمه شب بیدار نیست
(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۳)

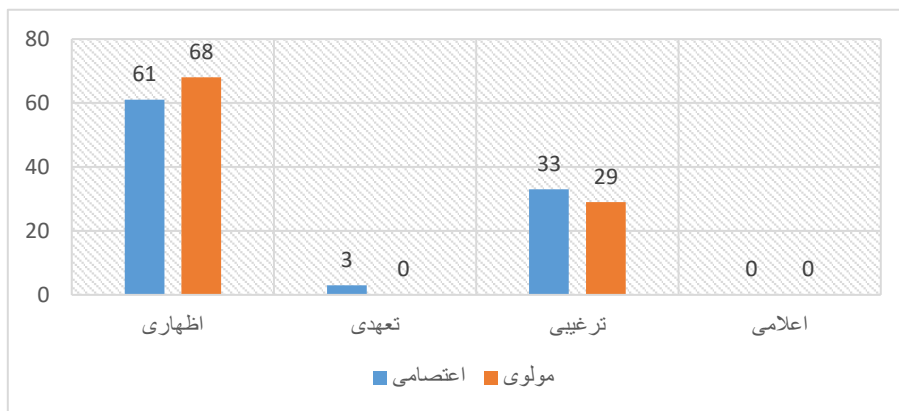
گفت: آگه نیستی کز سر درافتاد کلاه گفت: در سر عقل باید بی‌کلاهی عار نیست
(همان: ۸)

گفت: باید حد زند هشیار مردم مست را گفت: هشیاری بیار اینجا کسی هشیار نیست
(همان: ۱۰)

جدول ۲. کنش‌های گفتاری مستقیم و غیرمستقیم در اشعار مولوی و اعتصامی

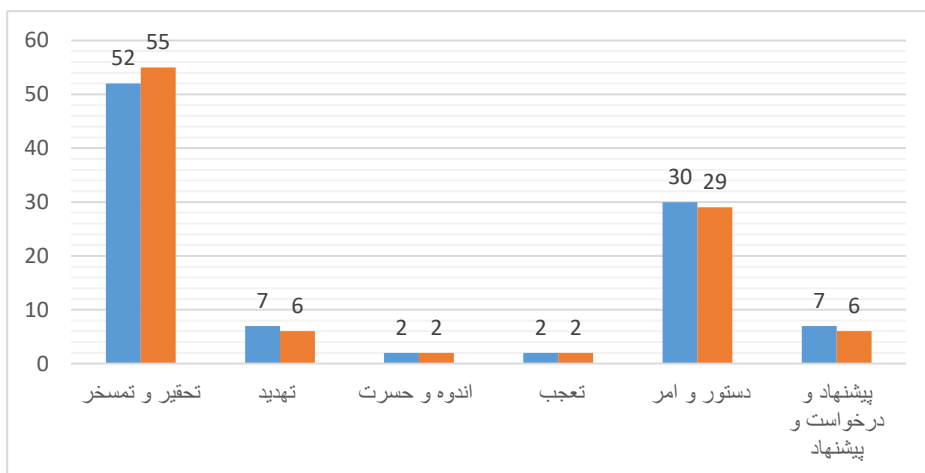
متن مناظره	کنش ظاهری و مستقیم	فعل کنش ظاهری	کنش غیربیانی و غیرمستقیم	فعل کنش غیربیانی	بافت گفت‌وگو
شعر اعتصامی و مولوی	ترغیبی عاطفی تعهدی	دستور و امر ناسزا تعجب ایجاد موقعیت	عاطفی اظهاری	تهدید، تحقیر، تمسخر،	محتسب - مست مست - محتسب

در نمودار زیر بسامد هر یک از کنش‌های گفتاری به کار رفته در این دو شعر مشخص شده است.

نمودار ۲. بسامد کنش‌های گفتاری در اشعار اعتصامی و مولوی

همان‌طور که از بسامد نمودار قابل مشاهده است شباهت بافت و موضوع حاکم بر این دو شعر سبب شده است کنش‌های گفتاری نیز در بسامد بسیار نزدیکی به یکدیگر عمل کنند. درواقع می‌توان بیان کرد اگرچه سبک شعری این دو شاعر متفاوت است؛ اما سبک بیان این دو در مورد نحوه به کارگیری کنش‌های کلامی یکسان است. در ادامه در نمودار شماره ۳، می‌توان بسامد مفاهیمی را که گویندگان به صورت غیرمستقیم در قالب معانی ثانویه در کنش‌های گفتاری خود بیان کرده‌اند مشاهده کرد.

نمودار ۳. کنش‌های گفتاری غیرمستقیم در اشعار اعتصامی و مولوی

بر اساس استخراج و تحلیل این کنش‌ها در هر بافت و موقعیت گفت‌وگویی می‌توان به عقاید، باورها و احساسات درونی گویندگان دست یافت. در آثار ادبی از جمله اشعار گفت‌وگومحور مانند مناظره‌ها با بررسی شرایط بافتی جملات در کنار شرایط طرفین فرایند ارتباط یعنی گوینده و شنونده می‌توان جهت‌گیری‌های فکری خاص هر شخصیت، جایگاه اجتماعی و منابع قدرت آنها را استخراج و تحلیل کرد. در این شعر از مولوی و اعتصامی با استخراج و تحلیل کنش‌های کلامی در دو شخصیت محتسب و مست به این نکته دست یافتیم که بسامد کاربرد هر کنش گفتاری می‌تواند نشان‌دار باشد.

مست و محتسب با تفاوت فکری و بنیادینی که با یکدیگر دارند در بیان باورها و تحمیل عقاید خود به دیگری از کنش‌های گفتاری خاصی استفاده کرده‌اند. تناظر کنش‌های به کاررفته در بیان مست و محتسب در هر دو شعر قابل تأمل است. بر اساس نمودارهای فوق، کنش‌های اظهاری در این دو شعر به ترتیب در مولوی و اعتصامی ۶۸ و ۶۱ درصد بالاترین نوع کنش به کاررفته در این مناظره‌ها است. بسیاری از این کنش‌های اظهاری در این دو شعر به صورت غیربیانی و غیرمستقیم در قالب کنش عاطفی با معنای ضمنی بسیار بالای تحقیر و تمسخر مشخص شده است. به عبارتی بسامد بالای معنی ضمنی تحقیر و تمسخر در شعر مولوی و اعتصامی با ۵۵ و ۵۲ درصد دال بر تفاوت نهادینه شده میان دو شخصیت محتسب و مست است.

درواقع با دقت در نمودار شماره ۳ درمی‌یابیم که معنای ضمنی‌ای با بار منفی مانند تحقیر، تهدید، تمسخر، اندوه و حسرت در این فرایند ارتباطی ایجاد شده است. بسامد بالای این معانی منفی بیانگر روابط غیردوستانه و دشمنانه است و همچنین عدم حضور معانی تحسین یا ابراز محبت بر این رابطه بد بینافردی ناسالم شخصیت‌های مناظره تأکید می‌کند. بسامد بالای معانی ضمنی دستور و اجبار و امر در کنش‌های ترغیبی که غالباً از سمت محتسب بیان شده است تأکیدی دیگر بر عدم توازن قدرت میان این فرایند ارتباطی است. باید توجه داشت که بیشتر افعال به کاررفته در این دو متن از زبان محتسب دارای وجه امری و اجباری است. از آنجایی که پیشنهاد و درخواست غالباً در فضای دوستانه رخ می‌دهد؛ فضایی که طرفین چندان به لحاظ طبقات اجتماعی یا قدرتمندی تفاوتی با دیگری ندارند؛ در این اشعار با مشاهده بسامد اندک درخواست و پیشنهاد در کنش‌های ترغیبی درمی‌یابیم که جایگاه محتسب با مست بسیار متفاوت بوده و شخصیت مست به سبب جایگاه پایین‌تر از این معنی ضمنی در کنار وجه فعل امری در معنی درخواست استفاده کرده است. افعال ترغیبی با وجه امری که از جانب مست به کار رفته است برخلاف افعال محتسب معنای درخواست دارد تا اجبار و امر.

مولوی در ترسیم شخصیت محتسب بیشتر از کنش‌های مستقیم استفاده کرده است. مثلاً در بیت

گفت: رو تو از کجا، من از کجا؟ گفت: مستی خیز تا زندان بیا

(مولوی، ۱۳۷۵: ۲۴۰۴)

محتسب در کنش ترغیبی مستقیم با فعل امر خیز و بیا خود در جایگاه قاضی قرار می‌گیرد و مست را محکوم به زندان می‌داند. در حالی که در شعر اعتصامی محتسب در کنش اظهاری غیرمستقیم مست را تهدید می‌کند که او را نزد صاحب قدرت دیگری، یعنی قاضی، می‌برد.

گفت: می‌باید تو را تا خانه قاضی برم گفت: رو صبح آی قاضی نصف شب بیدار

(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۳)

در شعر مولوی مفاهیم انتقادی و اجتماعی مانند رشوه‌گیری و رشوه‌دهی در قالب کنش‌های اظهاری و غیرمستقیم و بلاغی بیان شده است. برای مثال مولوی برعکس اعتصامی آشکارا به ویژگی رشوه‌گیری محتسب اشاره نمی‌کند، بلکه با کنش اظهاری در قالب پرسش بلاغی محتسب را رشوه‌گیر خطاب می‌کند:

گفت: مست ای محتسب بگذار و رو از برهنه کی توان بردن گرو

(مولوی، ۱۳۷۵: ۲۴۰۴)

اعتصامی نسبت به مولوی آشکارا و مستقیم‌تر به مباحث اجتماعی و انتقادی اشاره کرده است. شاعر آشکارا با کنش ترغیبی از زبان محتسب رشوه‌گیری او را اعلام می‌کند:

گفت: دیناری بده پنهان و خود را وارهان گفت: کار شرع کار درهم و دینار نیست

(اعتصامی، ۱۳۸۱: ۶)

۳. نتیجه‌گیری

در این مقاله دو مناظره خواندن محتسب، مست خراب‌افتاده را به زندان از مولوی و مست و هشیار از پروین اعتصامی بر اساس کنش‌های کلامی سرل بررسی و تحلیل شد. فضا و بافت حاکم بر ارتباط شکل گرفته در این دو مناظره بر اساس نحوه بازنمایی انواع کنش‌ها بیانگر اختلاف طبقاتی دو شخصیت محتسب و مست و توزیع نامناسب قدرت و تفاوت فکری میان آنها است. در این دو مناظره از کنش کلامی اظهاری ۶۸ درصد در شعر مولوی و ۶۱ درصد در شعر اعتصامی در بسامد بالا استفاده شده است. در هر دو متن، شخصیت محتسب منبع قدرت بوده است و کنش‌های کلامی اظهاری به

تأثیر از جایگاه اجتماعی بالای محتسب همراه با معانی ضمنی تحقیر، تمسخر و تهدید بازنمایی شده است. باید دقت داشت که بازنمایی کنش‌های اظهاری در سخنان مست متفاوت است. در این دو شعر، کنش‌های اظهاری برآمده از شخصیت مست در تناسب با جایگاه اجتماعی پایین و قدرت اندک او قرار گرفته است. کنش اظهاری با معانی ضمن اندوه و بیان حسرت از مواردی است که تنها توسط مست در هر دو مناظره به کار رفته است. کنش کلامی ترغیبی با ۲۹ درصد در شعر مولوی و ۳۳ درصد در شعر اعتصامی به کار رفته است؛ بیشتر این کنش‌ها با افعال دارای وجه امری در معنای خواهش و درخواست از جانب مست و اجبار و دستور از جانب محتسب است. کنش تعهدی تنها در شعر اعتصامی با بسامد اندک ۳ درصد در معنای ثانویه تحقیر و تهدید به کار رفته است. عدم کاربرد این کنش در شعر مولوی و کاربرد اندک آن در شعر اعتصامی بیانگر عدم تمایل شخصیت‌ها به ایجاد تغییر در دیگری است؛ باید توجه داشت که در هیچ‌یک از کنش‌ها معانی ضمنی با بار معنایی مثبت مانند دلسوزی یا ترحم به کار نرفته است. هر دو شاعر در خلال کنش‌های کلامی اظهاری و ترغیبی خود برای تأثیرگذاری بیشتر بر مخاطب خود از ابزارهای بلاغی‌ای مانند طنز، پرسش بلاغی، کنایه، اطناب و غیره استفاده کرده‌اند. در پاسخ به پرسش دوم مقاله، باید اشاره کرد که نحوه عملکرد مستقیم یا غیرمستقیم کنش‌های کلامی در این دو مناظره نشان‌دار است. غالب کنش‌های بیان‌شده توسط محتسب از نوع کنش گفتاری مستقیم است، درحالی‌که بسیاری از کنش‌های بازنمایی شده مست از نوع غیرمستقیم است.

منابع

- ابراهیم تبار، ابراهیم (۱۳۹۲). «بررسی سبک‌شناختی و تحلیل محتوایی مناظره مست و هوشیار پروین با مست و عاقل مولانا»، بهارستان سخن، دوره ۹، شماره ۲۴، ۱۰۱-۱۱۸.
- اعتصامی، پروین (۱۳۸۱). دیوان پروین/اعتصامی، به کوشش حسن احمدی گیوی، تهران: قطره.
- ایشانی، طاهره و ناهید مهرافروز (۱۴۰۰). «تحلیل گفتمان نامه‌های صادره‌ای امیر مسعود در جلد اول تاریخ بیهقی بر اساس نظریه کنش گفتاری سرل»، پژوهش زبان و ادبیات فارسی، سال اول، شماره ۶۱، ۵۱-۷۶.
- باقریان، زهرا بتول؛ طالبیان، یحیی؛ مستعلی، غلامرضا (۱۴۰۲). «تحلیل انگاره‌های ذهنی و عرفانی مناظره چینی‌ها و رومی‌ها بر پایه نظریه نقش‌گرای هلیدی»، پژوهشنامه متون ادبی دوره عراقی، دوره ۴، شماره ۲، ۱-۱۲.

بختیاری، ژاله (۱۳۹۰). «بررسی کنش‌های گفتاری مولوی در دفتر اول و دوم مثنوی (با تأکید بر کنش‌های عمل

روایت)، پایان‌نامه کارشناسی ارشد، استاد راهنما پارسا یعقوبی، دانشگاه کردستان، دانشکده زبان و ادبیات فارسی.

تیموری، سمیرا؛ کزازی، میرجلال‌الدین؛ بیگ‌زاده، خلیل (۱۴۰۰). «نقد و بررسی کنش‌های گفتاری جملات پرسشی در قصاید سلمان ساوجی»، پژوهش‌های دستوری و بلاغی، سال یازدهم، شماره ۲۰، ۳۴۸-۳۱۷. سرل، جان آر. (۱۳۸۷)، *افعال گفتاری جستاری در فلسفه زبان*، ترجمه محمدعلی عبداللهی، تهران: پژوهشگاه علوم و فرهنگ اسلامی.

صفوی، کورش (۱۳۹۲). *معنی‌شناسی کاربردی*، تهران: همشهری.

عبداللهیان، حمید؛ باقری، علی اصغر (۱۳۹۶). «کنش‌های گفتاری پنج‌گانه در شعر «صدای پای آب» سپهری»، *زبان و ادبیات فارسی*، سال بیست و پنجم، شماره ۲۷، ۲۵۸-۲۴۱. فرکلاف، نورمن (۱۳۷۹). *تحلیل انتقادی گفتمان*، ترجمه‌های شایسته پیران و دیگران، تهران: مرکز مطالعات و تحقیقات رسانه.

کاظمی، مینا؛ محمدی فشارکی، محسن (۱۴۰۰). «بازنمایی قدرت در قصاید مدحی بر اساس نظریه کنش‌های گفتاری»، پژوهش‌های ادبی، دوره هجدهم، شماره ۷۱، ۹۹-۱۲۲. ملایی، ماه‌منظر؛ تاج‌نیا، کیمیا؛ اصفهانی عمران، نعمت (۱۴۰۰). «تحلیل گفتار شخصیت‌های زن و مرد در داستان پادشاهی گشتاسب بر اساس نظریه گفتار جان سرل»، *ادبیات تطبیقی*، سال پنجم، شماره ۱۷، ۶۰-۸۱.

مولوی، جلال‌الدین (۱۳۷۵). *مثنوی معنوی*، دفتر دوم، به تصحیح محمد استعلامی، تهران: زوار. یول، جورج (۱۳۸۷). *کاربردشناسی زبان*، ترجمه محمد عموزاده مهدیرجی، تهران: سمت.

References

- Abdollahiyan, H., Bagheri, A. A. (2016). Five speech acts in Sepehri's poem "The voice of water's Footsteps (Sedaye paye ab)", *Persian Language and Literature*, Twenty-5(27)241-258. (In Persian).
- Bagheriyan, Z. B., Talebiyan, Y. & Mastali, G.R. (2023). "Analysis of the mental and mystical ideas of the debate between the Chinese and the Romans based on the role-oriented theory of Halidi", *Research Journal of Literary Texts of the Iraqi Period*, 4(2), 1-12.
- Bakhtiyari, Zh. (2018). "Study of Mowlavi's speech acts in the first and second books of Masnavi (with emphasis on the acts of narration), master's thesis, Supervisor: Parsa Yaqubi, University of Kordestan, Faculty of Persian Language and Literature. (In Persian).
- Ebrahim Tabar, E. (2012). "Stylistic study and content analysis of Parvin's drunk and aware debate with Rumi's drunk and wise", *Baharestan Sokhan*, 9(24), 101-118. (In Persian).
- Etesami, P. (2008). *Parvin Etesami*, by the efforts of Hasan Ahmadi Givi, Tehran: Qatre

- Publications. (In Persian).
- Fairclough, N. (2000). *Critical discourse analysis*, Translations worthy of elders and others, Tehran: Media Studies and Research Center. (In Persian).
- Ishani, Tahere., Mehrafrooz, Nahid. (2019). "Analysis of discourse letters issued by Amir Masoud in the first part of Beyhaqi history based on Searle's speech act theory", *Persian language and literature research*, 5(61), 51-76. (In Persian).
- Kazemi, M. and Mohammadi Fesharaki, M. (2021), "Representation of Power in Praise Poems Based on the Theory of Speech Acts", *Literary Journals*, 18(71), 122-99. (In Persian).
- Mollayi, Mahmanzar., Tajniya, Kimiya., Esfahaniye omran, Nemat. (2021). "Speech analysis of male and female characters in the story of the Kingdom of Ghoshtasb based on John Searle's speech theory", *Comparative Literature*, 5(17), 60-81. (In Persian).
- Mowlavi, J. (1996). *Masnaviye Manavi*, 2nd Book, Edited by; Mohammad Estelami, Tehran: Zovar Publications. (In Persian).
- Safavi, K. (2012). *Applied semantics*, Tehran: Hamshahri. (In Persian).
- Searle, John R. (2008). *Speech Verbs, an Essay in the Philosophy of Language*, Translated by; Mohammad Ali Abdollahi, Tehran: Islamic Science and Culture Research Institute.
- Teymuri, S., Kazzazi, M.J. & Beyg-zade, Kh. (2021). "Criticism and examination of speech acts of interrogative sentences in the poems of Salman Savoji", *Grammatical and Rhetorical Researches*, 11(20), 317-348. (In Persian).
- Yule, G. (2008). *Language usage*, Translated by; Mohammad Amuzadeye Mahdiraji, Tehran: Samt Publications. (In Persian).